

L'extinció de Pequín

 quaderndelesidees.press/lextingio-de-pequin/

July 13, 2020

Imatge: 1900 Zhengyangmen. Autor desconegut, domini públic. Font: Wikimedia Commons (<https://commons.wikimedia.org>)

Hi ha ciutats que es somien a si mateixes. Els que hi viuen les transiten del tot aliens al revers llegendari dels seus carrers. En gaudeixen l'efervescència quotidiana i en pateixen els fums i els vagons de metro atapeïts, sense parar atenció a aquest eco fantasmal, com si fos un murmurí de fons enmig del desori de l'embús infinit. Pequín és una d'aquestes grans ciutats del segle, sofisticades i vulgars, habitada sense saber-ho per tot de somnis literaris abolits. Va escriure Francisco de Quevedo en el seu sonet *A Roma sepultada en sus ruinas*: «Buscas en Roma a Roma, ioh, peregrino!, y en Roma misma a Roma no la hallas.» Exactament el mateix podria dir-se de Pequín.

Ben poca cosa del vell Pequín pot arribar a quedar enregistrat en la memòria de la càmera del mòbil del nou peregrí turístic o expatriat. Tot just mitja dotzena d'illots inversemblants: temples, parcs i palaus dels últims segles, salvats miraculosament de la fúria iconoclasta dels Joves Guàrdies Rojos de la Revolució Cultural, i sobrevivint ara enmig d'un bosc de grues, centres comercials, autovies de circumval·lació, places immenses, ministeris d'un brutalisme d'inspiració soviètica, anuncis lluminosos i extravagants gratacels encristallats. El miratge olímpic va acabar d'esvair les últimes boires d'un passat irremeiablement clausurat.

Però entretant Pequín no ha deixat mai de somiar-se. La conjunció de milions de vides creuades i la pressió en un sol punt del mapa de segles d'història acumulada cristal·litzen en pàgines de ficció, memòria i llegenda de tota mena, local però també forana. No en va la tènue aroma inconfusible de les ciutats literàries la perceben com ningú els nouvinguts i els que s'hi saben irremeiablement de pas.

Són unes quantes les ciutats capaces de despertar una fascinació incurable als estrangers que hi han residit; però són poques les ciutats capaces d'oferir relats fins i tot a aquells que mai hi han estat. Pequín és una d'aquestes rares ciutats que imanta el seu mite des de lluny. A *La tardor a Pequín* de Boris Vian ni tan sols els personatges de la novel·la arriben a esmentar ni a acostar-se remotament a la tardor de la vella capital imperial, atrapats per sempre en el bucle d'un obsessiu i absurd viatge amb autobús. El suís Max Frisch tampoc va ser mai a la Xina. Va escriure *Mi o el viatge a Pequín* a la fi de la Segona Guerra Mundial, mentre Europa s'enfonsava en la barbàrie. Pequín es convertia, en el seu breu llibre, en el lloc inefable on resideix la saviesa. Seguint els passos del Heinrich von Ofterdingen de Novalis, la *nouvelle* de Max Frisch narra el viatge a la recerca de la saviesa primordial que emprèn l'home que es resisteix a ser destruït pel present. Simptomàticament, l'última frase de la novel·la diu: «Pequín, allà on mai podré arribar».

Imatge: Picnic at Yellow Temple outside Peking, 1900. Autor: Robert Henry Chandless, domini públic. Font: Wikimedia Commons (<https://commons.wikimedia.org>)

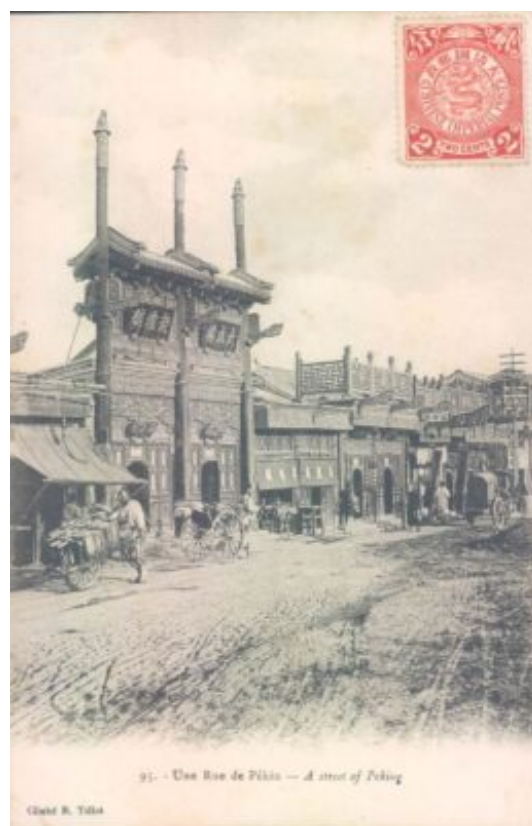
Fins fa poques dècades, Pequín ha comptat amb una colònia estrangera reduïda i peculiar. Un il·lustre precursor en el subgènere dels relats de diplomàtics estrangers és el britànic Lord Macartney. Va emprendre en 1792 una ambaixada davant l'emperador manxú Qianlong. Va fracassar en el seu intent d'establir relacions diplomàtiques entre l'Imperi britànic i l'Imperi xinès perquè a Pequín mai van considerar aquell viatge com res més que un intercanvi de regals, i perquè el Lord britànic es va negar a fer el *kowtow* ritual: prostrar-se per complet davant l'emperador xinès, picant amb el front a terra. En el seu relat, Lord Macartney augurava, sense gaire encert, que en pocs anys els pequinesos abandonarien els bastonets i se servien de culleres i forquilles a taula.

A mitjan segle XIX les Guerres de l'Opi van forçar l'obertura comercial i diplomàtica de la Xina. Començava el segle de la intrusió colonial estrangera al país. Missioners, diplomàtics, militars, comerciants, viatgers i sinòlegs de tot color van començar a freqüentar els carrers de Pequín i a enviar a la metròpoli notícies del que hi trobaven. Aquí destaca Pierre Loti, viatger impenitent i oficial de la marina francesa, que va plasmar en una sèrie de cròniques, recopilades en el llibre *Els últims dies de Pequín*, els

atzarosos temps de la Guerra dels Bòxers, de l'any 1900, quan un alçament antiestranger a Pequín va obtenir com a resposta l'atac combinat d'una força aliada internacional en contra de l'Imperi xinès. Pierre Loti constata la decadència sobtada de la ciutat, desgavellada després de la rebel·lió i després de l'entrada triomfant de les tropes estrangeres, de les quals ell mateix formava part: «Pequín ha envellit encara més des del meu viatge de la passada tardor, ha envellit com a mínim un segle o dos; i la insolació d'abril accentua la seva decrepitud, ho submergeix tot d'una forma més definitiva entre les ruïnes irremeiables; pots sentir que tot hi està acabat, sense possibilitat de resurrecció».

El poeta Paul Claudel va passar deu anys a la Xina, entre 1895 i 1905, en diferents posicions del servei diplomàtic francès. Va deixar constància de la seva fascinació per la Xina en general i per Pequín en particular en nombrosos escrits. Sense oblidar les legions de «captaires i de leprosos, i tots el budellam al descobert» de la Xina imperial que agonitzava, no podia deixar de confessar un amor incurable per la Xina. Paul Claudel s'estimava l'«espontaneïtat» i la «saviesa vital arrelada en el gust i l'instint» dels xinesos. Però cal no oblidar que durant els anys en què el poeta-diplomàtic es va enamorar tant de la Xina, França va participar en la força aliada de 1900 que va atacar Pequín i va imposar a l'Imperi xinès una inflada indemnització de 1.750 milions de francs, que equivalien a dotze vegades la renda nacional de l'Imperi en aquells anys. Hi ha amors que maten, i els amors colonials són d'aquesta mena.

El somni orientalista tenyeix d'una bellesa opiàcia les percepcions occidentals del vell Pequín. El palestí Edward Said va descodificar els complexos mecanismes d'aquest joc de projecció de prejudicis i de boires eurocèntriques sobre terres llunyanes. La idealització de la bellesa i la saviesa oriental constitueixen el revers de l'acció colonial, i pressuposen la superioritat moderna d'Europa, que expulsa fora del temps l'Orient atàvic, sensual i mandrós, i el converteix en un paradís encallat i ucrònic, ideal per a la degustació d'estetes i aventurers de l'esperit. Victor Segalen va reduir a l'absurd l'orientalisme i va portar a l'extrem la idealització de la Xina: la va convertir en el «País del Real», en majúscules. Va advocar per una estètica dels divers i va convertir l'exotisme en la religió de qui pot sentir el divers i reconèixer la seva bellesa; va abjurar de Pierre Loti en particular i dels turistes en general, titllant-los de «proxenetes de la sensació del divers». Victor Segalen va viure a la Xina la caiguda de l'Imperi i els

Imatge: A Street in Beijing. Autor desconegut, domini públic. Font: Wikimedia Commons (<https://commons.wikimedia.org>)

primers anys del regeneracionisme republicà, però res d'això queda consignat en els seus escrits. La seva Xina somiada habita unes coordenades intemporals, tan alienes al registre històric dels seus temps com les gèlides i agostades planúries asiàtiques que protagonitzen l'*Anàbasi* (1924), del també poeta i diplomàtic Saint-John Perse, que va residir a la Xina entre 1916 i 1921. Victor Segalen iniciava l'any 1914 una carta a un amic amb aquestes paraules: «Pequín us ha reclamat amb una nostàlgia a la qual no he sabut què respondre».

En aquest llinatge hi té un lloc singular David Kidd (1927-1996), que va arribar a Pequín procedent de les planes de Kentucky l'any 1946, amb tot just dinou anys, gràcies a un programa d'intercanvi universitari. Havia cursat estudis de llengua xinesa a Michigan i es disposava a aprofundir en l'estudi de la sempre elusiva i subtil poesia clàssica xinesa a la universitat de Yenching —una de les més famoses universitats dels missioners cristians, que més tard seria assimilada a la Universitat de Pequín. Va conèixer en un teatre de l'òpera de Pequín la que seria la seva esposa, Aimee Yu, la filla d'un jutge del tribunal suprem xinès, que pertanyia a la vella aristocràcia manxú.

David Kidd va publicar la memòria dels quatre anys que va passar a Pequín (1946-1950) al cap d'una dècada de la seva partida de la vella capital imperial. La primera versió del llibre es va titular *Tots els cavalls de l'emperador* (1960). Dècades més tard, l'any 1988, David Kidd va publicar una segona versió ampliada del llibre, que incloïa una visita al nou Pequín d'inicis de l'era de la reforma i l'obertura de Deng Xiaoping.

Imatge: Tramway of Machiapu Station. Autor desconegut, domini públic. Font: Wikimedia Commons (<https://commons.wikimedia.org>)

David Kidd va viure un moment crucial de l'accidentada història de la Xina del segle XX des d'una posició insòlita. Instal·lat en el cor de Pequín, a l'interior de la immensa i luxosa però decrepita mansió de la família Yu, al carrer de la Família dels Cabells Esbullats, amb els seus jardins, estanys i pavellons i amb les seves col·leccions de bronzes, cal·ligrafies, jades i altres antiguitats, David Kidd relata l'adveniment de la revolució comunista sense servir-se en cap moment de l'èpica recurrent en aquesta mena d'ocasions. La *damnatio memoriae* i la pulsio iconoclasta, de destrucció de tot el que sigui bell i antic, constitueixen el nucli central d'aquest llibre.

Com una immensa nau embarrancada en els sorral·ls de la història, la mansió dels Yu es converteix en un reducte de precària pervivència de tot un món en extinció. En to menor, mesclant evocadors colors elegíacs amb pinzellades d'eficacíssima comicitat, David Kidd evoca aquells anys convulsos a través de relats vivaços i anotacions al natural, evitant sermonejar, deixant que els detalls parlin per si sols. Són especialment vibrants els retrats dels habitants de la mansió, intentant mantenir viva la flama d'un foc extint, organitzant cerimònies i festes de disfresses desesperades, intentant ignorar el que els envolta, jugant al mahjong mentre des de les teulades els vigilen els membres disciplinats de les brigades populars...

Quan David Kidd va tornar als EUA l'any 1950 va ser paradoxalment acusat de filocomunista pel maccarthisme imperant. Ja divorciat de la jove Aimee Yu, l'any 1956 es va traslladar al Japó. Es va dedicar al col·leccionisme d'art i a la docència universitària. Va unir la vida professional i amorosa al vetllador de la seva memòria, Yasuyoshi Morimoto. Juntament amb ell va obrir en 1976 l'escola d'arts tradicionals japonesos en la Fundació Oomoto. La casa de David Kidd a Kyoto, anomenada Togendo, es va convertir en lloc obligat de peregrinatge per als joves bohemis europeus que circulaven pel Japó. Allà es va fer amic de David Bowie, que s'hi feia la roba de Ziggy Stardust i hi viatjava molt sovint als anys setanta. Fins fa pocs anys encara es podia visitar el Cafè David, prop del Museu Cultural de Kyoto, on qui ser el seu company en les últimes dècades, Yasuyoshi Morimoto, va reconstruir l'ambient d'aquella mansió tradicional. Seria una llàstima que acabés passant el que ja comença a passar: que David Kidd acabi sent algú recordat com l'amic americà de David Bowie a Kyoto, i no com l'autor de les històries de Pequín.

David Kidd, *Històries de Pequín*. Traducció de Francesc Parcerisas. Viena, 2017.

Manel Ollé

Manel Ollé

Escriptor, professor d'estudis xinesos a la Facultat d'Humanitats, UPF.

